

CEHM BİN SAFVÂN ve TEOLOJİK PARADİGMASINI ANLAMAK

Cehm'in İslâm düşünce tarihinde ortaya çıkan fırkalar üzerinde çok büyük etkisi vardır. Onun fikirleri Mu'tezile, Eş'arî, Mâtürîdî ve Ashâbü'l-hadîs çevresinde ciddi tartışmalara sebebiyet vermiştir. Bütün kelâm ekollerini olumlu veya olumsuz yönüyle etkilediği göz önünde bulundurulduğunda, ortaya koyduğu fikirler itibarıyla Cehm b. Safvân veya Cehmiyye'nin ne kadar önemli bir konumu işgal ettiği aşîkârdır. Bu öneme istinaden Cehm'in araştırılması ve teolojik düşüncelerinin etkilerinin ortaya konulması gerekliliği doğmaktadır. Cehm'in düşüncelerinin ortaya konularak açıklanması aynı zamanda onun etkilediği ve etkilendiği birçok mezhebin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

FECR

ISBN-13: 978-625-7879-75-0

9 786257 879750

www.fcr.com.tr

Seyithan CAN

CEHM BİN SAFVÂN ve TEOLOJİK PARADİGMASINI ANLAMAK

431

CEHM BİN SAFVÂN ve TEOLOJİK PARADİGMASINI ANLAMAK

Seyithan CAN

FECR

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ-----	9
KISALTMALAR-----	12
GİRİŞ-----	13

BİRİNCİ BÖLÜM

HAYATI, YETİŞTİĞİ SOSYO-KÜLTÜREL ORTAM VE DÜŞÜNCE YAPISI

1. Hayatı-----	25
1.1. Kimliği ve Yetiştirilmesi-----	25
1.2. Kişiliği ve İlimi-----	26
1.3. Ölümü-----	28
2. Cehmî Düşüncenin Doğuşuna Etki Eden Faktörler-----	30
2.1. Coğrafi Konum-----	30
2.1.1. Tirmiz-----	31
2.1.2. Belh-----	31
2.1.3. Kûfe-----	32
2.1.4. Merv-----	33
2.2. Farklı Din-Kültür ve Milletlerin Varlığı-----	35
2.2.1. Hıristiyanlık-----	37
2.2.2. Yahudilik-----	40
2.2.3. Sümenîyye, Mecüsilik, Maniheizm, Mazdekiyye-----	41
3. Cehm'in Teolojik Paradigmasının Şekillenmesine Etki Eden Şahıslar-----	44
3.1. Beyân b. Sem'an et-Temimî (ö. 119/737)-----	45
3.2. Ca'd b. Dirhem (ö. 124/742 [?])-----	47
3.3. Mukâtil b. Süleymân (ö. 150/767)-----	50
4. Fikir Alışverişinde Bulunduğu Âlimler-----	52
4.1. Vâsıl b. Atâ (ö. 131/748)-----	53
4.2. Ebû Hanîfe (ö. 150/767)-----	56
5. Cehm'e Nispet Edilen Fırkalar ve İsimleri-----	61
5.1. Mu'attıla-----	62

5.2. Mürcie -----	63
5.3. Hâricilik-----	64
5.4. Cebriyye-----	65
5.5. Cehmiyye-----	66
6. Bilgi Anlayışı -----	68
7. Bilgi Yöntemleri -----	69
7.1. Te'vil ve Mecaz Yöntemi-----	69
7.2. Tenzih ve Nefiy Yöntemi -----	71
8. Kullandığı İstidlâl Yöntemleri -----	74
8.1. Delil-----	74
8.2. İttifak Edilenden İhtilâf Edilene İstidlâl Yapmak -----	75
8.3. Mukaddimededen Sonuca Varma Yöntemi -----	76
8.4. Sebr ve Taksim (Bölmelere ve Kısımlara Ayırmak) Yöntemi -	77
8.5. Cedel-----	79
9. Bilgi Kaynaklarına Yaklaşımı -----	79
9.1. Duyular -----	79
9.2. Akıl -----	80
9.3. Kur'ân-----	82
9.4. Hadis-----	84

İKİNCİ BÖLÜM

CEHM B. SAFVÂN'DA İTİKÂDÎ PARADİGMA

1. İlahî Sıfatlar Problemi -----	87
2. Cehm b. Safvân'ın İlahî Sıfatlar Anlayışı-----	89
2.1. Hulûl, Antropomorfizm, Teşbih ve Tescim'e Karşı Tenzih Anlayışı -----	90
2.2. Düalizm'e Karşı Mutlak Tanrı Anlayışı-----	93
2.3. Taaddüd-i Kudemâ'ya Karşı Ta'til Anlayışı-----	94
3. Zât-Sıfat İlişkisi -----	95
4. Allah'a Nispet Edilmesini Câiz Görmediği Sıfatlar -----	97
4.1. Hayat -----	98
4.2. Semî' ve Basîr-----	98
4.3. İrâde -----	99
4.4. İlim -----	100
4.5. Kelâm -----	104

16.4. Fenâul-Huldeyn-----	166
16.5. Melekler Bahsi -----	172
16.6. Mîzan-----	175
16.7. Sırat -----	176
16.8. Şefaât -----	177

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CEHM B. SAFVÂN'DA SİYASÎ PARADİGMA

1. İmâmet Düşüncesi -----	179
2. Emir bi'l-Ma'rûf Nehiy ani'l-Münker-----	180
3. Siyasî Erkle İlişkileri -----	181
4. Negatif Tutum: Sünnî Düşüncede Cehm b. Safvân -----	183
5. İslâm Düşünce Tarihine Etkileri -----	189
5.1. Cehm b. Safvân ve Mu'tezile -----	190
5.2. Cehm b. Safvân ve Selefiyye-----	193
5.3. Cehm b. Safvân ve Ehl-i sünnet -----	194
SONUÇ-----	197
KAYNAKÇA -----	204